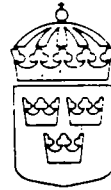

Riksdagens protokoll

1989/90:76

Måndagen den 26 februari

Kl. 12.00-12.32

Protokoll
1989/90:76

1 § Förslag om ny statsminister

*Förslag om ny stats-
minister*

Anf. 1 TALMANNEN:

Det vid kammarens sammanträde fredagen den 23 februari avgivna förslaget att riksdagen till ny statsminister skall utse Ingvar Carlsson har nu bordlagts två gånger. Riksdagens prövning av förslaget kan ske antingen i dag eller vid ett följande sammanträde, dock senast tisdagen den 27 februari, dvs. i morgon.

Kammaren beslöt att pröva förslaget om ny statsminister vid dagens sammanträde.

Anf. 2 CARL BILDT (m):

Herr talman! Moderata samlingspartiets riksdagsgrupp avser att rösta nej till förslaget om ny statsminister.

Den 15 februari avgick regeringen Ingvar Carlsson. Enligt vår mening borde regeringen i den situation som uppkom i stället ha utlyst extra val. Det förslag till ny statsminister som nu föreligger innebär i realiteten att statsministern återtar sin avskedsansökan.

I överensstämmelse med moderata samlingspartiets riksdagsgrupps ställningstagande till förslaget till statsminister 1978, 1981 och 1982 kommer vi att rösta nej, därför att en bättre lösning är möjlig.

Därtill kommer att vi även i en situation där nyvalsmöjligheten är blockerad anser det olämpligt att, utan att några förändringar av parlamentarisk betydelse har skett, till ny statsminister utse den person som nyligen avgått.

Vårt nej till talmannens förslag är således först och främst ett ja till ett nyval, men också ett nej till att en statsminister som avgått får återkomma som om ingenting hänt.

Sverige står inför uppenbara ekonomiska problem. Inte minst mot den bakgrunden behöver vårt land en fast politisk ledning och en klar politisk kurs under de kommande åren. Ett nyval kunde ha skapat förutsättningar för det.

Vi vill i detta sammanhang också, herr talman, uttala respekt för det sätt på vilket riksdagens talman inom ramen för författningen skött sina uppgifter under de senaste veckorna.

Prot. 1989/90:76
26 februari 1990

*Förslag om ny stats-
minister*

Anf. 3 BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Efter valet 1982 lade folkpartiet ned sina röster vid omröstningen om val av statsminister. Vi såg valet av socialdemokraternas ledare som naturligt i det uppkomna parlamentariska läget.

I princip är förhållandena i riksdagen likartade nu, men situationen är ändå annorlunda.

För knappt två veckor sedan behandlade kammaren den socialdemokratiska regeringens förslag om lönestopp. Statsminister Ingvar Carlsson hade själv valt att ställa kabinetsfråga på förslaget. Förslaget fälldes av kammaren.

Orsaken till att Sverige under knappt två veckor har haft en regeringskris är alltså att den socialdemokratiska regeringen här i kammaren inte har fått gehör för den politik som den ansåg vara nödvändig för landet.

I denna situation hade Ingvar Carlsson enligt vår mening bort utlysa extra val för att ge väljarna en chans att säga sitt. Han valde i stället att lämna in sin avskedsansökan.

I det uppkomna läget har vi från folkpartiets sida förespråkade att en ny regering borde bildas för att som en av sina första uppgifter utlysa ett extra val. Denna regering hade kunnat ledas av Ingvar Carlsson eller någon annan.

Det har emellertid stått klart att majoriteten i riksdagen, som till sist avgör vilken regering vi skall få, inte har önskat ett extra val. Då blir det heller inget extra val.

Talmannen föreslår nu att en ny socialdemokratisk minoritetsregering bildas. Allt återgår med andra ord till det gamla. Den nyss avgångna regeringen kommer tillbaka. Regeringskrisen framstår som ett stycke absurd teater i vilken många har tvingats spela med.

Herr talman! Vi kommer från folkpartiets sida mot den här bakgrunden att rösta mot Ingvar Carlsson som statsminister.

I detta ställningstagande ligger ingen värdering av hans personliga lämplighet för uppgiften eller av att det är han och inte någon annan socialdemokrat som har fått uppdraget, inte heller av den politik som den nya regeringen kan komma att driva. Den får vi anledning att återkomma till i andra sammanhang.

Anf. 4 OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! En socialdemokratisk regering med Ingvar Carlsson som statsminister tillträdde efter riksdagsvalet 1988 med stöd av den socialistiska majoritet som då blivit följden av valet. Regeringen avgick frivilligt sedan propositionen om allmänt lönestopp och strejkförbud avslagits. Regeringen var sålunda inte tvingad att avgå.

Regeringen kunde i stället för att avgå ha utlyst extra val, men avhände sig denna möjlighet. Frågan om extra val kan därefter endast aktualiseras av en ny regering, efter det att en sådan har bildats.

Den socialistiska majoriteten i riksdagen kvarstår även efter regeringens frivilliga avgång. De parlamentariska förutsättningarna för att bilda en icke-socialistisk regering har således inte förändrats sedan 1988 års val.

Vårt förslag om en tidsbegränsad samlingsregering för att lösa den upp-

komna krisen har inte prövats, vilket vi beklagar. Med utgångspunkt i de styrkeförhållanden som råder i riksdagen och enligt parlamentarismens princip framstår talmannens förslag som det enda möjliga i nuvarande läge.

Denna slutsats ligger helt i linje med de principer som varit vägledande för centerpartiet, liksom för andra partier, vid tillkomsten av regeringen Palme 1982 och regeringen Carlsson 1986.

Vårt ställningstagande innebär nu, liksom vid här nämnda tillfällen, inte ett ställningstagande till den politik som den kommande regeringen avser att föra. Vårt ställningstagande har dessutom stöd i det uttalande som gjordes av en enhällig folkstyrelsekommitté och 1983 av ett enigt konstitutionsutskott, vilket godkändes av riksdagen. Regeringens handlande före och under krisen samt politikens allmänna inriktning kommer att kunna kritiskt granskas i samband med en till den 7 mars aviserad debatt, efter presentationen av regeringsförklaringen.

Mot bakgrund av det anförda kommer centerpartiets riksdagsgrupp att lägga ned sina röster vid voteringen om talmannens förslag till ny statsminister.

Anf. 5 LARS WERNER (vpk):

Herr talman! Utgången av 1988 års val innebar att det i den här kammaren skapades en majoritet bestående av socialdemokrater och vpk. Det är naturligt att Sveriges regering utgår från och baseras på detta parlamentariska underlag. Det var vår utgångspunkt 1988, och det är vår utgångspunkt i dag. Vpk:s riksdagsgrupp kommer därför att rösta för att Ingvar Carlsson bildar en ny socialdemokratisk regering.

Om regeringen vill föra en politik som siktar till rättvisa, jämlikhet och solidaritet kan vi garantera en stabil riksdagsmajoritet. Vilken väg regeringen väljer får framtiden utvisa.

Vårt parti har under den gångna veckans sonderingar inför regeringsbildandet inte träffat någon allmän uppgörelse om den kommande politiken. Vi kan självfallet inte utställa några in blanco-fullmakter.

Det finns både positiva och negativa inslag i den politik som Ingvar Carlsson signalerar. Samtidigt visar samtalen att vi kan komma fram till en samsyn i väsentliga frågor som inte fanns före regeringens avgång. Såsom något särskilt positivt noterar vi självfallet att regeringen gett upp planerna på en anti-facklig lagstiftning med allmänt lönestopp och strejkförbud.

När vi förra veckan röstade nej till sådana planer, innebar det inte att vi fällde en arbetarregering. Det innebar att vi slog vakt om för svensk arbetarrörelse grundläggande principer. Detta erkänns nu i hela fackföreningsrörelsen. Vpk röstade till försvar för arbetarrörelsen, och det är för oss fullkomligt obegripligt att regeringens reaktion blev att avgå. Det var ett ansvarslost politiskt agerande. Ett nyval med en utdragen politisk kris hade inte heller varit till gagn för vårt land.

I samband med omröstningen den 15 februari förklarade vi också att vpk aldrig kommer att medverka till tillkomsten av en borgerlig regering.

Regeringskrisen har dessutom med all önskvärd tydlighet satt strålkastarljuset på den stora oredan inom det borgerliga lägret. Ni slås inbördes. Ni beskyller politiska motståndare för fiffel, apspel och cirkuskonster samtidigt

som ni tycks ha glömt hur det var åren 1976–1982 då kammaren hade borgerlig majoritet.

Det var under de åren som ni förbrukade 48 statsråd. Det var 48 statsråd som passerade in och framför allt ut ur kanslihuset under dessa sex år. Det var verkligen ingen uppbygglig syn. Det leder fram till slutsatsen att ni helt enkelt inte är mogna att bilda regering. Landet mår bäst av att ni får fortsätta att utkämpa dessa inre gräl i oppositionsställning. En första förutsättning för att ni skall komma i fråga för att få bilda regering är dessutom att ni får en majoritet bakom er bland svenska folket och i kammaren. Ni kommer i vart fall aldrig att få bilda regering med vänsterpartiet kommunisternas hjälp.

Anf. 6 INGER SCHÖRLING (mp):

Herr talman! Vi skall nu rösta om talmannens förslag till ny regeringsbildare. Det är samme person som avgick för tolv dagar sedan då han som statsminister i riksdagen inte fick igenom sitt s.k. krispaket och som då sade sig inte vilja administrera en sönderfallande ekonomi. Han återkommer nu till riksdagen med samma regeringsunderlag och begär riksdagens förtroende. Ett svagare krispaket har lagts fram, och samme person tar nu på sig att som statsminister administrera samma ekonomi.

Har något förändrats? Har den interna regeringskrisen förändrat socialdemokratins och den politik man tänker föra? I vilken riktning en eventuell förändring går vet vi inget om i dag. Det får vi inte veta förrän den 7 mars när regeringsförklaringen presenteras.

Vi förutsätter att det som skett inte har varit ett spel för gallerierna. Vi förutsätter att det är en ny regering som tillträder – personellt och beträffande den politik man tänker föra. Vi förutsätter att morgondagens presentation av regeringens sammansättning indikerar en satsning på en ekologiskt medveten politik.

Det vore rimligt, herr talman, att statsministerkandidaten redogör för sitt regeringsprogram före omröstningen. Men grundlagen ställer inget sådant krav, vilket vi beklagar.

Svensk politik behöver förnyelse. Vi möter inte bara en ekonomisk kris, utan vi lever också mitt i en allvarlig ekologisk kris som kräver målmedvetna och långsiktiga åtgärder. 90-talets politik kräver samarbete och breda lösningar.

Herr talman! Miljöpartiet de grönas riksdagsgrupp kommer vid voteeringen att lägga ned sina röster. Detta är inget ställningstagande till den politik som kommer att föras av regeringen. Vi kommer som tidigare att sakpolitiskt bedöma den socialdemokratiska politiken i det löpande riksdagsarbetet.

Anf. 7 JAN BERGQVIST (s):

Herr talman! Jag ser spänningen stiga bland riksdagens ledamöter.

För formens skull vill också jag göra en röstförklaring för den socialdemokratiska riksdagsgruppens räkning. Ingen blir överraskad när jag säger att vi kommer att stödja Ingvar Carlsson som regeringsbildare.

Tidigare talare har diskuterat en del omkring procedurer och handlägg-

ning av regeringskrisen. Låt även mig få göra några reflexioner i det sammanhanget.

Först vill jag slå fast att det från parlamentarisk synpunkt var helt korrekt att regeringen gjorde kabinetsfråga av det s.k. åtstramningspaketet. När vi får höra synpunkter om att regeringen i onödan orsakade regeringskrisen genom att göra den ekonomiska politiken till kabinetsfråga anser jag att de är felaktiga. Jag kan tänka mig vilket rabalder det skulle ha blivit om regeringen efter ett voteringsnederlag i en så viktig fråga hade suttit kvar som om ingenting hade hänt. Då hade politiker och tidningar riktat stark och, enligt min mening, väl motiverad kritik mot regeringen.

Det behöver också tydligen understrykas att den avgörande omröstningen den 15 februari gällde frågan huruvida ett lönestopp var förutsättning för ett långvarigt hyres- och prisstopp. De påståenden som gjordes i debatten den 15 februari, och som senare återkommit vid olika tillfällen, om att riksdagsbeslutet handlade om införande av ett strejkförbud eller inte var felaktiga. I det socialdemokratiska förslaget slogs fast att stridsåtgärder skulle få vidtas utan hinder av denna lag.

Låt mig också säga att vi socialdemokrater inte alls uteslöt att regeringskrisen kunde leda fram till ett nyval. Men vi ansåg att det hade varit att börja från fel håll om regeringen omedelbart hade tagit initiativ att utlysa nyval.

För det första: Ett nyval skulle i ett känsligt ekonomiskt läge kasta ut landet i en uppsplitande politisk strid under närmare två månader. Nyvalet skulle, i en viktig tid, blockera möjligheten att göra positiva insatser för att utveckla Sveriges ekonomi.

För det andra: Vad skulle hända efter nyvalet? En valrörelse leder lätt till skärpta motsättningar mellan partierna. Det blir sår, och man gräver skyttegravar. Därmed skulle en önskad samverkan mellan partierna försvåras.

För det tredje: Det fanns inga som helst garantier för att ett nyval skulle skapa ett klarare och mer entydigt parlamentariskt läge. Att socialdemokraterna skulle få egen majoritet var inte ett realistiskt alternativ. Att de borgerliga skulle klara av att bilda en trepartiregering var inte heller möjligt. Det har vi nu folkpartiets ord på.

I Svenska Dagbladet skriver i dag folkpartiets andre vice ordförande Ingemar Eliasson följande: "I de båda stora frågor som måste upp till avgörande före 1991 års val visade sig alltså ett gemensamt uppträdande omöjligt. Därmed var en borgerlig trepartiregering före eller efter ett extra val avfört från dagordningen. Frågan är hur länge."

Om regeringen valt att omedelbart utlysa nyval hade den spärrat de möjligheter som författningen erbjuder talmannen att tillsammans med riksdagspartierna lösa en regeringskris. Det är därför bättre att man först prövar de möjligheterna innan man går till nyval.

Det var välgörande att i det här sammanhanget slippa höra tal om fiffel med författningen. Vem kunde tro att den Carl Bildt som nyss stod i talarstolen är samme man som den 17 februari fick talmannens uppdrag att sondera i regeringsfrågan och som sedan återkom till talmannen med begäran om att få ytterligare förlängd tid för detta uppdrag.

Talet om fiffel med författningen har tydligen även drabbat de egna leden. Det har bl.a. drabbat moderaternas hus- och livorgan Svenska Dagbladet.

Den 14 februari skriver man följande: "Det skall inte alls uteslutas att ett nyval är den bästa, möjligen kanske också enda, utvägen ur den regeringskris som råder. Men det skall inte drivas fram för att skapa utrymme för ett starkt borgerligt regeringsalternativ som inte visar sig existera efter valet. Ty då är nyval inte en väg ur krisen, utan blott en väg som för från en kris till en annan."

Vi kan nu konstatera att av riksdagens sex partier bara två kommer att rösta nej. Jag tror att detta anger att denna lösning var den bästa lösningen av regeringskrisen.

Anf. 8 CARL BILDT (m):

Herr talman! I situationer som denna är det viktigt att vi alla har viss respekt för det som av tradition och hävd utgör formerna för riksdagens beslutsfattande. Vi har en erfarenhet som sträcker sig ett antal decennier tillbaka att falla tillbaka på när det gäller omröstningar om förslag till statsminister. Dessa har alltid kännetecknats av en viss grad av parlamentarisk värdighet. Partiernas gruppföreträdare har alla i ganska strikta former redovisat det som är grunderna för resp. riksdagsgrupps ställningstagande. Så var det år 1976, så var det år 1978 och 1979, så var det år 1981 och år 1982, och så var det år 1986.

Det som nu har inträffat är att man från två partiers sida har utnyttjat situationen för att sätta igång en debatt. Det senaste inlägget från företrädaren för den socialdemokratiska riksdagsgruppen var ett malplacerat försök till förfalskad historieskrivning – som kan passa i en annan debatt men som icke passar en dag som denna.

Jag beklagar, och gör nu ett eget avsteg från ordningen, att man från socialdemokratiskt håll uppenbarligen känner sig så trängd i detta läge att man missbrukar de former vi alltid har haft i denna kammare när det gäller att ta ställning till ett förslag om ny statsminister.

Anf. 9 OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! I min och centerpartiets röstförklaring sade jag att regeringens handlande före och under krisen samt politikens allmänna inriktning kommer att kritiskt kunna granskas i samband med den av talmannen aviserade debatten den 7 mars efter presentationen av regeringsförklaringen. Jag tycker att det är viktigt att man i sådana här sammanhang inte ägnar sig åt polemik, utan att man beskriver de utgångspunkter som man själv har för sitt ställningstagande och röstande. Det är uppgiften för riksdagen just nu.

Det vi har att ta ställning till är alltså talmannens förslag till ny statsminister. Jag vill dessutom helt kort uttrycka min respekt för det sätt på vilket talmannen har skött den uppgift som ankommit på honom inför detta val.

Anf. 10 BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Detta tillfälle att avge röstförklaringar vid omröstning om ny statsminister har av socialdemokraternas gruppledare utnyttjats till att göra ett starkt polemiskt inlägg. Det förhållandet att jag inte nu tänker ge mig in i polemik med honom skall inte ses som ett uttryck för att jag håller med om

vad han sade. Vi får i riksdagen den 7 mars anledning att återkomma till själva sakk Diskussionen.

Anf. 11 JAN BERGQVIST (s):

Herr talman! Carl Bildt har tidigare riktat utomordentligt stark kritik mot hanteringen av regeringsfrågan och talat om fiffel och en massa andra saker. Nu väljer han att uppträda som en väktare för vissa former, och han är inte beredd att gå in i en diskussion kring dessa saker.

Jag noterade också att Bengt Westerberg använde uttrycket absurd cirkus. Kan man använda det uttrycket som en kommentar till händelseutvecklingen måste jag nog säga att jag hållit mig inom de ramar som gäller för en sådan här debatt.

Anf. 12 CARL BILDT (m):

Herr talman! Jag har, liksom de övriga företrädarna för partigrupperna, hållit mig strikt inom den ram som vi alltid har haft när det gäller omröstning om talmannens förslag till statsminister. Detta är inte första gången. Det är en konstitutionell tradition som följs. I denna konstitutionella tradition har legat, vilket jag ber att få erinra den socialdemokratiska gruppledaren om, att vi avgivit röstförklaringar men inte ägnat oss åt partipolitisk polemik eller debatt om regeringens ståndpunkter i sak eller diskussioner om vad som har förekommit på enstaka tidningars ledarsidor, för att nu ta ett av lågvattenmärkena i den Bergqvistska uppvisningen här.

Jag bara noterar att det enda försvar som Jan Bergqvist hade att anföra för sitt uppträdande var att det föll inom ramen för en cirkus och en absurd teater. I denna del är jag beredd att instämma med Jan Bergqvist.

Anf. 13 BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Bara en korrigerig: absurd teater, inte absurd cirkus – och Jan Bergqvist tillhör skådespelarna.

Överläggningen var härmed avslutad.

Talmannen erinrade om att förslag om ny statsminister skulle prövas av riksdagen genom omröstning. Denna skulle ske genom rösträkning.

Följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den som godkänner talmannens förslag att till ny statsminister utses Ingvar Carlsson röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Röstar mer än hälften av riksdagens ledamöter nej har riksdagen förkastat förslaget.

Vid voteringen genom rösträkning avgavs 175 ja-röster och 101 nej-röster. 59 ledamöter avstod från att rösta.

Riksdagen hade alltså utsett Ingvar Carlsson till statsminister.

Prot. 1989/90:76
26 februari 1990

2 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 20 februari.

3 § Meddelande om sammanträde tisdagen den 27 februari

Anf. 14 TALMANNEN:

Utöver vad som tidigare planerats anordnas sammanträde med kammaren i morgon tisdagen den 27 februari kl. 9.00, varvid statsministern kommer att anmäla regeringens sammansättning.

4 § Kammaren åtskildes kl. 12.32.

In fidem

GUNNAR GRENFORS

/Gunborg Apelgren

Innehållsförteckning

Prot. 1989/90:76
26 februari 1990

Måndagen den 26 februari

1 § Förslag om ny statsminister	1
Talmannen	
Carl Bildt (m)	
Bengt Westerberg (fp)	
Olof Johansson (c)	
Lars Werner (vpk)	
Inger Schörling (mp)	
Jan Bergqvist (s)	
Beslut	7
2 § Justering av protokoll	8
3 § Meddelande om sammanträdet tisdagen den 27 februari	8
Talmannen	

